

آموزش، دین، و گفتمان اصلاح فرهنگی در

دوران قاجار

مونیکا ام. رینگر

ترجمه مهدی حقیقت خواه

فهرست

- پیشگفتار ویراستار..... ۱۱
- مقدمه..... ۱۳
- نظریهٔ مدرن‌سازی - الگوها و مخاطرات..... ۱۴
- بحران و ترجمه..... ۱۸
- مدرن‌سازی در ایران..... ۱۹
۱. سرآغاز: نظام جدید در دوران عباس میرزا و محمدشاه..... ۲۷
- اعزام دانشجویان به خارج..... ۳۹
- شغل بعدی این دانشجویان..... ۴۳
- انتشارات..... ۴۸
- رویارویی و پیدایش تنگنای مدرن‌سازی..... ۵۲
- ناکامی نظام جدید..... ۵۹
- محمدشاه و نظام جدید..... ۵۹
- اعزام دانشجویان به خارج..... ۶۲
۲. سفرنامه‌های اولیهٔ دوران قاجار و درک «کاستی‌ها»..... ۶۷
- میرزا صالح شیرازی..... ۶۸
- میرزا مصطفی افشار..... ۷۳
- نتیجه‌گیری..... ۷۷
۳. دارالفنون ۷۱ - ۱۸۵۱ (۵۰ - ۱۲۳۰ ش.)..... ۸۱
- دارالفنون..... ۸۴

۱۷۸	نهضت مدارس «جدید»
۱۸۲	مدارس تأسیسی انجمن معارف
۱۸۹	مدرسه علوم سیاسی
۱۹۲	مدارس «جدید» در آذربایجان
۱۹۷	نتیجه گیری
۱۹۸	مدارس جدید و اصلاحات
۲۰۰	سوادآموزی و رهبری
۲۰۳	مدارس جدید همچون یک تهدید
۶. انجمن معارف	
۲۰۵	تعیین محدوده فعالیت
۲۰۹	از دست دادن خودمختاری
۲۱۳	انحلال
۲۱۶	دوره فترت
۲۱۷	اصلاح ساختاری
۲۱۸	نتیجه گیری
۷. مدرن‌سازی، اصالت فرهنگی و نبرد برای ایران ۱۹۰۶-۱۸۶۰ (۱۲۸۵-۱۲۳۹ ش.)	
۲۲۵	اصلاح از مرکز
۲۲۶	آموزش به مثابه نوشارو
۲۳۲	میرزا ملکم خان
۲۳۲	تغییر برنامه اصلاحی: راه حل بومی
۲۴۰	ابوطالب بهبهانی
۲۴۱	سیاحتنامه ابراهیم بیگ
۲۴۵	عبدالرحیم طالبوف
۲۵۰	زنان: نمادگان فرهنگی
۲۵۷	بحران و سنت - تهدید فکری اصلاح آموزشی
۲۶۰	پیکار برای ایران - خطر اصلاح آموزشی برای نخبگان
۲۶۴	

۸۹	برنامه آموزشی
۹۱	طرز اداره
۹۳	نخستین گروه فارغ‌التحصیلان سال ۱۸۵۸ (۱۲۳۷ ش.)
۹۶	دوره ۷۱-۱۸۵۸ (۱۲۳۷-۵۰ ش.)
۹۸	اصلاحات آموزشی
۱۰۲	دارالفنون تبریز
۱۰۳	اعزام دانشجویان به خارج
۱۱۰	مخالفت با دارالفنون
۱۱۴	پزشکی در دارالفنون: رشته تحصیلی مورد مناقشه
۱۱۹	در دفاع از کیهان‌شناسی اسلامی
۱۲۱	نتیجه گیری: تغییر آموزشی سال‌های ۱۸۷۱-۱۸۵۱ (۱۲۵۰-۱۲۳۰ ش.)
۴. مدارس خارجی و میسیونری در ایران ۱۹۰۶-۱۸۳۰ (۱۲۸۵-۱۲۰۹ ش.)	
۱۲۵	فعالیت اولیه مبلغان مسیحی، ۱۸۶۰-۱۸۳۰ (۱۲۳۹-۱۲۰۹ ش.)
۱۲۶	هیئت مبلغان آمریکایی
۱۲۷	هیئت مبلغان بوره
۱۳۰	سیاست دولت نسبت به مدارس میسیونری
۱۳۳	مدارس میسیونری، خارجی، و اقلیت‌ها، ۱۹۰۶-۱۸۶۰ (۸۵-۱۲۳۹ ش.)
۱۳۹	انجمن میسیونری کلیسای انگلستان
۱۴۵	مدارس آرامنه
۱۴۶	آلیانس فرانسه
۱۴۷	آلیانس جهانی اسرائیلی
۱۵۲	مخالفت
۱۵۵	نتیجه گیری: مخالفت، مدارا، رضایت
۱۵۶	
۵. نهضت مدارس «جدید» ۱۸۷۰-۱۹۰۶ (۱۲۸۵-۱۲۴۹ ش.)	
۱۶۳	ناصرالدین شاه و رکود آموزشی ۱۲۷۵-۱۲۴۹
۱۶۵	
۱۷۳	مدارس رشديه

۲۷۱.....	نتیجه گیری: بحران و ترجمه
۲۸۵.....	دین، سنت و علما
۲۹۱.....	شفافیت و هم‌رأیی
۲۹۲.....	میراث اصلاحات قرن نوزدهم
۲۹۵.....	کتاب‌شناسی
۳۱۵.....	نمایه

پیشگفتار ویراستار

آموزش، دین، و گفتمان اصلاح فرهنگی در دوران قاجار پنجمین مجلد از مجموعه «سنت‌های فکری» است که هدف آن فراهم آوردن منابع و مطالب لازم برای دانشجویان و دانش‌پژوهان میراث ایرانی - اسلامی است. کتاب‌های آتی این مجموعه شامل مطالعاتی در فلسفه، تصوف و عرفان، دین، تاریخ فکری، و ادبیات خواهد بود.

این اثر گزارشی جامع و تحلیلی از اصلاح آموزشی در ایران قرن نوزدهم است و اصلاح آموزشی را در متن گسترده‌تر فرایند مدرن‌سازی در جامعه‌ای غیر غربی بررسی می‌کند. این پژوهش به منابع گسترده و متنوعی متکی است و یگانه تاریخ مدارس جدید و انجمن معارف است. نظام جدید، دارالفنون، مدارس جدید، مدارس خارجی، مدارس میسیونری و اقلیت‌ها، دانشجویان اعزامی به خارج، و انجمن معارف از جمله موضوع‌های مورد بحث در این کتابند. کتاب بر نگرش‌های در حال تحول موافقان و مخالفان اصلاح آموزشی نسبت به منافع و مخاطرات آن تأکید می‌ورزد، و مدرن‌سازی را در ایران همچون یک فرایند کنشگر و آفریننده هم‌سازی و سازگاری توصیف می‌کند. اصلاح‌طلبان از دشواری‌های تحول اجتماعی، چالش‌های سیاسی و نهادی نسبت به وضع موجود، و مسائل مربوط به پاسداری از سنت‌های مذهبی و فرهنگی آگاه بودند. اصلاح اساساً تلاشی بود برای بازتفسیر و بازتعریف سنت، بازسنجی متون دینی و سازگار سازی نهادهای خارجی با نیازهای ایرانی. تأکید این پژوهش بر تهدید اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، فکری و نهادی‌ای است که از رهگذر اصلاح آموزشی متوجه علما می‌شد. کتاب جدل بین دیدگاه‌های رقیب را در حوزه سیاست، جامعه و فرهنگ ایران پی می‌گیرد. این اثر به دقت به متن کاوی جنبش اصلاحی قرن نوزدهم می‌پردازد، هدف‌های اصلاحی انقلاب مشروطه و پس از آن را روشن می‌سازد، و نگرش‌ها و دریافت‌های اصلاح‌طلبان و مخالفان آن‌ها را نسبت به مدرن‌سازی توضیح می‌دهد.